

פרשת מרדכי קידר, שכונה „השוודד הנודד בשליחות האומה“, עומדת להתעורר מחדש עם תביעתו למישפט חוזר גלוי ופיתוח

תעלומת האסיר X

עילה מדומה להחזקתו של מוטקה קידר במעצר. הדבר נעשה בצורה של הדלפה מכוונת, שהיתה אמורה ליצור את הרושם כאילו מדובר בתפיסתו של פושע מסוכן, החשוד בביצוע שורה ארוכה של מעשי רצח ושוד שבוצעו בישראל ושללא פוענחו עד אז.

ערב יום העצמאות תשי"ט, בדיוק לפני 16 שנים, פירסם ידיעות אחרונות כתבה סנסציונית בחתימת כתב המיטרה של העתון, שבתי פורטנוי: „שורת פשעים מחרידים, שהסעירו את הציבור והטרידו את טובי החוקרים במיטרת ישראל מזה שמונה שנים, ביניהם תעלומת השוד הנודע בבנק הפועלים בעפולה ורצח נהג'מונית בחדרה לפני שמונה שנים — הגיעו עתה לפיתרון עם מעצרו של מרדכי קידר...“ נאמר בידיעה המרעישת. הכתבה פארה את טובי החוקרים של מיטרת ישראל שלא נתנו מנוח לעצמם במשך שמונה שנים רצופות, עד שגילו את הפושע. „מזה שנים שמיטרת ישראל מנהלת חקירות בלתיפוסקות בעקבות שוד הבנק בעפולה, נאמר עוד באותה ידיעה, „מוטקה נעלם מהאופק... אולם מיטרת ישראל הוסיפה לנהל חקירות מאומצות בשוד הבנק ורצח הנהג, עד למיפנה המפתיע שחל בחקירה וגרם למעצרו של מרדכי קידר. חוקרי המיטרה עצמם הודיעו זעו מהגילויים.“

חוקרי המיטרה היו ודאי מוזעזעים מאוד — אחרי קריאת הידיעה בעיתון. היא גילתה להם דברים שלא ידעו מעולם. כי מיטרת ישראל לא ניהלה כלל חקירות בלתי פוסקות בעקבות שוד הבנק בעפולה שבוצע ב־30 בדצמבר 1951. מזה שנים שהטיפול בתיק השוד הופסק לפי הוראה מפורשת של מי שהיה או היועץ המשפטי לממשלת ישראל.

בעייה של חוק ומוסר

ה טיפול בתיק נפסק לא משום שהחוקרים לא הגיעו לה בו לתוצאות. הסיבה היתה שונה בתכלית. כבר ב־1954, חמש שנים לפני פירסום התגלית הסנסציונית של ידיעות אחרונות, ידעה המיטרה כי מרדכי קידר הוא שביצע את שוד הבנק בעפולה. יותר מזאת: כבר אז היתה בידיה הודאה מפורטת של מוטקה קידר על חלקו בביצוע השוד הזה.

מסיבות שיובהרו בהמשך סידרת כתבות זו, הורה היועץ המשפטי, בהסכמת מפכ"ל המיטרה, על סגירת התיק ואי־העמדתו של מוטקה קידר לדיון.

גם בקשר לרצח נהג המונית צבי ליפסקר, שנמצא הרג בחודש דצמבר 1950 ליד חוף הים של חדרה, לא המשיכה מיטרת ישראל בחקירה ולא גילתה שום מימצא אים חדשים. כאן נמשכה התעלומה, שכן מרדכי קידר, שנחשד בשעתו בביצוע הרצח, הכחיש גם אחרי שהודה בביצוע שורת פשעים אחרים, כל קשר לרצח זה.

אולם בינתיים התפרסם ברבים, מתוך כוונה להטעות, כי מוטקה קידר עצור כחשוד בביצוע שני פשעים אלה. דבר שלא היה לו אף קשר קלוש למציאות. כאשר ירד מסך האיפול שנית על מוטקה קידר, כבר לא התעניין איש בסיבות שהביאו למעצרו, למישפטו ולעונש המאסר הארוך שהוטל עליו. בדעת־הקהל ניקשרה העששתו של קידר לפשעים אלה, למרות שלא פורסם דבר על מישפטו. מסע ההונאה השיג את מטרתו. מוטקה נידון למאסר עולם, אחרי שהורשע במעשים שלא היו קשורים כלל לשוד בעפולה ולרצח בחדרה. הוא ריצה בכלא 17 שנים של מאסר, עד ששוחרר לפני כשנה. איש, מחוץ לחוג מצומצם של בני משפחתו, לא התעניין בו ובגורלו. רק לפני כמה שבועות החלו אמצעי־התיקורת להתעניין מחדש במרדכי קידר שהפך לאורח חופשי. הוא רואיו בדידי ובדעותו בראיונות שהתרכזו בעיקר בתקו

להעביר אל העולם החיצון את הידיעה על מעצרו. הסוד השמור פשט ברחבי המדינה כמו אש בשדה־קוצים: מרדכי „מוטקה“ קידר, עצור מזה כשנה בכלא רמלה. לגבי רוב הציבור לא אמר השם דבר. אולם מיספר רב של אנשים הוכו בתדהמה. מוטקה קידר, שהיה אז בן 31, היה דמות מוכרת בחוגים רחבים. שמו הלך לפניו גם בקרב אנשים שלא ידעוהו.

כאשר דלף הסוד הכמוס החוצה אי־אפשר היה עוד

...גם בלי להתייחס לרקע של הפרשה ולפרטים שלה — הרי אפילו מה שנודע ונתפרסם היא פרשה של התעללות באדם ועבירה על יסודות החוק והמישפט ואין צורך לומר זכויות־האדם... והציבוריות שלנו עוברת על זה בשתיקה. זה לא אינטרס ביטחוני! אלה אינטרסים שילטוניים בעטייה פה של אינטרסים ביטחוניים. וגם על זה עוברת הציבוריות אצלנו בשתיקה!“

פרופסור ישעיהו לייבוביץ

ב אחד הליקוּת של חודש נובמבר 1957, נחת בי נמלי־העופה בלוד מטוס שהגיע בטיסה ישירה מפאריס. בין הנוסעים שירדו ממנו היה צעיר מוצק ושזוף, בעל קומה ממוצעת, שמיקטרת היתה תקועה בסיו. שני גברים המתינו לו ליד כבש המטוס. הם החליפו עמו חיוכים ולחיצות ידיים, ליוו אותו אל אולם הנוסעים הבאים. שם עזרו לו לשאת את חפציו.

האיש הובל אל אחד החדרים שבבנין הטרמינל. נתנו לו נייר ומכשיר־כתיבה. „תכתוב דו"ח“ פקד עליו הרמטכ"ל. שיהיה אחד ממקבלי פניו. הדלת נסגרה מאחוריו והוא נשאר לבד בחדר. כעבור דקות ספורות, בעודו שקוע בכתיבה, פרצו אל החדר שלושה אנשים חמושים בתתי־מקלעים, שלוניהם היו מכוונים אליו. כאשר סובב אליהם האיש את פניו הוא הבחין שידיהם האוחזות בנשק רועדות.

היתה להם סיבה טובה לרעוד. האיש שהם היצטוו לעצור אותו באימוי תתי־מקלעים הוגדר באזניהם כפושע מסוכן, בעל מוח שטני, אלים ונוגע המסוגל לכל מעשה שבעולם כדי לחמוק ממעצר. בקול הנוק הוא התבקש להיתלות אליהם.

כאשר הובל לבסוף אל מקום מעצרו ירד על האיש מסך של איפול ומיסתורין. מאותו רגע החל מיבצע שהוא חסרת־קדים לא רק לגבי מדינת־ישראל, אלא גם לגבי מדינות מיטרה טוטאליטריות. היה זה מיבצע להעלמת אדם, למחיקת קיומו, לטישטוש עקבותיו.

עצם המעצר נשמר בסוד ולא פורסם. כל מי שהיתה לו נגיעה ישירה או עקיפה בפרשה וידע שמך מהעניין הוזהר בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים לשותק — אחרת יבולע לו. עצם פירסום קיומו של האיש ושמו הוכרזו כעבירה חמורה. כעבור חודש מיום המעצר, כאשר הוכנס האיש לבית־הסוהר המרכזי ברמלה, נבנה עבורו תא בידוד מיוחד. אפילו לאסירים שבבית־הסוהר אסור היה לדעת את זהותו של האסיר הכלוא בתא הריבוד. הוא הוגדר לגביהם כאסיר X, שאסור להם להתיקרו אל תאו ולהתעניין בקיומו. כך נזה אותו אגף בכלא, בו הוקם תא הבידוד לאסיר X, למואר: אגף האי־קיסים.

התעלומת שלא היו

ב חברה מודרנית אין אפשרות להעלים את דבר קיומו של אדם לאורך זמן. כאילו לא היה ולא נברא מעולם. קשה לעשות זאת גם במקרים של הוצאה־להורג או רצח. יותר קשה להעלים את דבר קיומו כאשר הוא עדיין חי.

וכך, למרות מסך ההשתקה הכבד שהורד סביב היעלמו של אסיר X, לא נשמר הסוד הכמוס אלא מיספר חודשים בלבד. כאשר חלפה כשנה מיום מעצרו של האיש, החל פושט במדינה מסע של שמועות ולחישות. באחד הימים, כאשר בקירה אשה את אחד מקרוביה בבית־הסוהר ברמלה, הוטל לעברה פתק על ידי האסיר X שזיהה אותה. היתה זו הפעם הראשונה בה הצליח אסיר X

העובדים הזה

עלילות מוטקה קידר שזנה לשליחות לאומית

השוודד הנודד

בשליחות האומה

הגילוי הראשון

של העובדה שמרדכי קידר נעצר לא בשל עבירות מיושנות שיוחסו לו ושבחן הודה, אלא בשל חשד כי ביצע פשעים בבת שהיה בשליחות לאומית רשמית של המדינה, פורסם בעולם הזה 1129 ב־20 במאי 1959.

מאת

אלי תבור

להמשיך להסתירו. ואז, לתקופה קצרה של ימים מיספר בחודש מאי 1959, הורם המסך מעל אסיר X — מוטקה קידר, כדי לרדת סביבו לאחרי־מכן בצורה הרמטית יותר. מקרב האנשים המעטים שידעו עד אז על מעצרו של מוטקה, היה רק קומץ שידע את הסיבות האמיתיות למעצרו. מתוך חשש שעם היוודע דבר המעצר עלולות להיוודע גם הסיבות למעצרו, שהיו חשאיות יותר מעצם המעצר עצמו, הוחל במסע של טישטוש שנועד לספק